AARHUS
UNIVERSITET
DCE – NATIONALT CENTER FOR MILJØ OG ENERGI

Rødrygget tornskade, overvågning af ynglefugle	
Teknisk anvisning	TA. nr.: A183
Forfattere: Thomas Eske Holm *Aarhus Universitet*	Version: 3
	Udgivet fra: 20-04-2026
	Omfang: 8 s. inkl. bilag

Indhold

1 Indledning 2
1.1 Biologisk baggrund 2
2 Metode 2
2.1 Tid, sted og periode 3
2.2 Særligt feltudstyr 3
2.3 Forberedende arbejde 3
2.4 Stedangivelse 3
2.5 Procedure for feltarbejde 3
2.5.1 Eftersøgningsmetode 3
2.5.2 Kriterier for sikkert/sandsynligt ynglefund 4
2.5.3 Registrering i Naturdatabasen 4
2.6 Anvendelse af data 5
3 Databehandling og kvalitetssikring 5
4 Bilag 5
5 Oversigt over versionsændringer 7

1 Indledning

Formålet med overvågning af rødrygget tornskade (*Lanius collurio)* er at indsamle viden om aktuel forekomst og tidslig udvikling af bestandsstørrelsen for arten. De indsamlede data skal desuden understøtte planlægning af beskyttelse og naturgenopretning af artens levesteder.

Den tekniske anvisning (TA) angiver en kvalitetssikret, standardiseret og reproducerbar metode til at gennemføre overvågningen af ynglende rødrygget tornskade i forbindelse med overvågningsprogrammet, NOVANA (Det Nationale Overvågningsprogram for Vandmiljø og Natur).

Rødrygget tornskade er omfattet af fuglebeskyttelsesdirektivets bilag 1.

Overvågningen skal tilvejebringe datagrundlag for afrapportering i henhold til fuglebeskyttelsesdirektivets artikel 12 og den nationale NOVANA-afrapportering.

Data fra overvågningsopgaven kommer sammen med landskabsanalyser desuden til at indgå i et modelarbejde, der skal give et estimeret mål for artens samlede bestand i Danmark.

Opgaven omfatter periodevis, gentagende totaltælling af antal ynglepar af rødrygget tornskade inden for fuglebeskyttelsesområder, hvor arten er på udpegningsgrundlaget.

1.1 Biologisk baggrund

Rødrygget tornskade yngler i åbne, varierede habitater med buske, enkeltstående træer og levende hegn. Det kan eksempelvis være overdrev, heder, klitheder, græsningsenge og ryddede arealer i skov. Helt afgørende er det, at der findes tætvoksende, oftest tornede buske (typisk roser eller ene) både til udsigtsposter og til sikker etablering af reden. I skovrydninger kan efterladte kvasbunker nogle steder bruges som redeskjul.

I Danmark er rødrygget tornskade udbredt, men fåtalligt ynglende over det meste af landet. Om vinteren trækker arten væk og overvintrer i Øst- og Sydafrika. Den er en af de senest ankommende ynglefugle i foråret, og ankomsten af det største antal fugle sker først i slutningen af maj.

I yngleperioden har hannen ofte faste udkigsposter, hvorfra den hævder territoriet og spejder efter byttedyr. Rugningen foregår i juni, og sidst i juni og i juli kan familiegrupper observeres. Varslende par høres i juni og juli, især i sidste halvdel af perioden.

2 Metode

Ynglende rødrygget tornskade eftersøges på alle kendte og potentielle ynglelokaliteter i fuglebeskyttelsesområder, hvor arten er på udpegningsgrundlaget.

Overvågningen kategoriseres som ”intensiv 1”. Intensiv 1-overvågning omfatter opsøgende overvågning af artens bestandsstørrelse i de relevante fuglebeskyttelsesområder.

Overvågningen foregår ved at afsøge lokaliteten for rødrygget tornskade visuelt og ved at lytte efter dens sang eller kald. Observationer af yngleadfærd og evt. aktiv rede registreres.

2.1 Tid, sted og periode

Rødrygget tornskade eftersøges på kendte og potentielle ynglelokaliteter inden for fuglebeskyttelsesområder, hvor arten er på udpegningsgrundlaget.

Overvågningen gennemføres i perioden 1. juni til 10. juli.

Lokaliteter, der undersøges for ynglende rødrygget tornskade, består af kendte ynglelokaliteter for arten samt potentielle ynglelokaliteter. Potentielle ynglelokaliteter udgøres af i åbne, varierede habitater med buske, enkeltstående træer og levende hegn. Det kan eksempelvis være overdrev, heder, klitheder, græsningsenge og ryddede arealer i skov.

Dage med vedvarende regn, tåge og/eller stærk blæst er uegnede til disse observationer og skal undgås.

Ynglepar, der observeres i forbindelse med overvågning af andre arter uden for det fastsatte overvågningsvindue (1. juni til 10. juli), kan medtages såfremt forekomsten kan henføres til sikre eller sandsynlige ynglepar.

2.2 Særligt feltudstyr

Ved overvågning af rødrygget tornskade anvendes følgende udstyr:

- Håndkikkert
- Teleskop med zoomokular

2.3 Forberedende arbejde

Inden ynglesæsonen udarbejdes en oversigt over relevante ynglelokaliteter i fuglebeskyttelsesområder med arten på udpegningsgrundlaget. Viden hentes fra tidligere overvågning, citizen science-databaser samt kendskab til potentielle ynglelokaliteter og evt. tolkning af luftfotos.

2.4 Stedangivelse

Aktiviteternes geometri (”Sted” i Naturdatabasen) navngives med udgangspunkt i eller henvisning til officielt stednavn fra et kort efterfulgt af ”(Rødrygget tornskade)”. Fx ”Ordrup Næs (Rødrygget tornskade)”. Efter behov kan der tilføjes et løbenummer, som skrives efter den faste nomenklatur for navngivning.

2.5 Procedure for feltarbejde

2.5.1 Eftersøgningsmetode

Rødrygget tornskade eftersøges ved en systematisk gennemgang af de

udvalgte lokaliteter med kikkert og evt. teleskop. I begyndelsen af ynglesæsonen ses begge køn i parret ofte i nærheden af det udvalgte redested, men forholdsvis hurtigt går hunnen på reden, og man ser stort set kun hanner i landskabet. Mens hunnen ruger holder hannen vagt fra toppen af træer og buske (evt. kvasbunker) og varsler, når der er fare på færde. En stedfast han, der også evt. høres varsle, er derfor tilstrækkeligt til, at man kan registrere et sandsynligt ynglepar.

Senere på sæsonen når æggene er klækket, fodres ungerne af begge forældrefugle, og man ser igen begge fugle i parret, når de eftersøger føde i nærheden redestedet.

Når ungerne får en vis størrelse og kan begynde at flyve, forlader de reden og spredes ud i landskabet, mens de fortsat fordres af forældrefuglene. Familien findes på det tidspunkt af og til i helt andre og mere våde landskabstyper, og det kan derfor være vanskeligt at fastslå redestedets egentlige placering.

Arten kan være vanskelig at registrere, da fuglene kan være skjulte en stor del af tiden. Det er derfor vigtigt at afsætte tilstrækkelig tid til eftersøgningen og gennemgå egnede områder grundigt, også hvor der ikke umiddelbart ses fugle. Tidligere ynglelokaliteter bør prioriteres, da fuglene typisk vender tilbage til de samme områder.

Observationer af yngleadfærd registreres jf. nedenstående kriterier.

2.5.2 Kriterier for sikkert/sandsynligt ynglefund

Adfærd eller observationer, der kan indikere sikkert eller sandsynligt ynglefund:

Sikkert ynglefund	***Sandsynligt ynglefund***
Adulte fugle ses ruge på rede	Territoriehævdende fugle
Rede med æg eller unger fundet	Redebyggende fugle
Adulte fugle, der flyver til og fra redested under omstændigheder, der tyder på, at reden er besat	Parringsadfærd
Ungeførende fugle	
Tydelig afledningsadfærd hos adulte fugle	

2.5.3 Registrering i Naturdatabasen

Bilag 1 viser et feltskema, der indeholder datafelter til alle parametre i overvågningsopgaven. Data registreres som udgangspunkt under feltarbejdet direkte i Naturdatabasens formular, Ynglefugle, samlegruppe (2026-), mens feltskemaet tjener som oversigt og backup i tilfældet af dårligt vejr, systemnedbrud mv.

Der oprettes en aktivitet i Naturdatabasen for hvert lokalitetsbesøg og for hvert evt. ynglefund.

GIS-tilknytning:

- Ynglefund: Der oprettes en punktgeometri. Afhængig af observationstype placeres punktet i redeposition, eller omtrent hvor individ med yngleadfærd observeres.
- Ingen ynglefund: Der oprettes en polygon, som afgrænser den relevante del af den eftersøgte lokalitet.

Data:

- Stamdata:
  - Angiv dato for besøg.
  - Indsamlingsformål = NOVANA (gælder for alle opgaver udført under NOVANA-programmet).
  - Vælg inventørnavn(e) på den/de person(er), der foretager overvågningen.
- Art og antal ynglepar:
  - Der vælges rødrygget tornskade som art. (Formularen i Naturdatabasen anvendes til overvågning af flere arter).
  - For rødrygget tornskade registreres ynglepar under ”Antal”. Der angives enten 0 eller 1.
- Fundtype: Der vælges enten
  - ”Sikkert ynglepar”
  - ”Sandsynligt ynglepar”
  - ”Eftersøgt, men ikke fundet” (hvis ”antal ynglepar” = 0).
- Begrundelse (sikkert/sandsynligt ynglefund): Der vælges en begrundelse svarende til tabel i afsnit 2.5.2 Kriterier for sikkert/sandsynligt ynglefund.
  - Hvis der ikke observeres yngleadfærd vælges ”Ikke relevant”.

2.6 Anvendelse af data

Metoden sigter mod at kunne give et resultat af yngleforekomst pr. fuglebeskyttelsesområde. Ved anvendelse af registreringer i Naturdatabasen skal man derfor se samlet på alle registreringer for rødrygget tornskade for det enkelte overvågningsår i et fuglebeskyttelsesområde.

3 Databehandling og kvalitetssikring

Alle opgavens aktiviteter i Naturdatabasen gennemgås efter generelle og opgavespecifikke procedurer for kvalitetssikring beskrevet i den datatekniske anvisning (dTA DN01 - Naturdatabasen). Den datatekniske anvisning med tilhørende bilag og dokumenter indeholder desuden oplysninger om oprettelse af inventørnavne i Naturdatabasen, roller til systemet og kvalitetsmærkning af data:
https://sgavmst.dk/media/arknmsxp/dta-dn01-naturdatabasen.pdf

4 Bilag

Bilag 1: Feltskema

Feltskema til overvågning af rødrygget tornskade til udprint.

TA A183 Bilag 1	**Rødrygget tornskade, overvågning af ynglefugle** Vers. 3, gyldig fra 20-04-2026

Stamdata			
Sted			
Dato		Indsamlingsformål	
Inventør			

Observationer		
Rødrygget tornskade, antal par [0/1]		
Sikkert ynglepar [X]		Begrundelse:
Sandsynligt ynglepar [X]		Begrundelse:
Eftersøgt, men ikke fundet [X]		

Bemærkninger

Begrundelser:

1. Sikkert: Rugende fugle
2. Sikkert: Rede med æg el. unger
3. Sikkert: Til og fraflyvning fra rede
4. Sikkert: Ungeførende fugle
5. Sikkert: Afledningsadfærd
6. Sandsynligt: Territoriehævdende
7. Sandsynligt: Redebyggende fugle
8. Sandsynligt: Parringsadfærd
9. Ikke relevant

5 Oversigt over versionsændringer

Vers	Dato	Emne:	Ændring:
1	03-2018	Intensiv 1	Overvågningen er ændret fra Ekstensiv til intensiv 1.
2	03-2022	Mindre justeringer	Der er foretaget mindre justeringer mht. årstal og indsamlingssoftware
3	40-04-2026	Ny TA-skabelon mv.	Omstrukturering
3	20-04-2026	Geometri	Ynglefund registrering med punktgeometri